

Politiikkaa ja kirkkopolitiikkaa

KIRKOLLISKOKOUKSEN AVAUSPUHE 10.8.2020

Arkkipiispa Tapio Luoma

Koko maailmaa koskettanut koronaviruspandemia mullisti elämän myös täällä Suomessa. Se pakotti muuttamaan suunnitelmia ja keksimään vaihtoehtoisia järjestelyjä — myös tälle kirkolliskokoukselle. Ennen pandemiaa vallinneisiin oloihin ei ole nopeaa paluuta. Sen sijaan joudumme edelleen sietämään epävarmuutta ja noudattamaan varovaisuutta.

Suomen voi katsoa selviytyneen koronapandemiasta ainakin toistaiseksi hyvin. Tartuntojen määrä on pysynyt aisoissa ja kuolleiden määrä verrattain pienenä. Tämä selittyy pitkälti sillä, että suomalainen yhteiskunta asettui nopeasti poikkeusoloihin. Valtioneuvosto teki asiantuntijoiden tukemana päätöksiä, jotka tuntuivat hankaloittavan elämää mutta jotka koettiin laajasti välttämättömiksi. Suomalaiset ovat myös noudattaneet hyvin annettuja ohjeita.

Pandemia osoitti, miten politiikka voi toimia. Poliittiset päättäjät niin hallituksessa kuin oppositiossakin katsoivat samaan suuntaan, vaikka joissakin yksityiskohdissa erimielisyyksiä ilmenikin. Suomalainen yhteiskunta löysi tien pandemian alkuvaiheen halki, koska poliittisesti ohjattu järjestelmämme toimii.

Politiikka on vastuuta yhteisistä asioista

Ordet politik har sitt ursprung i det grekiska ordet för stad. I antikens Grekland gick politiken ut på hur en stad administrerades. Politik är fortfarande i grund och botten skötseln av gemensamma frågor. Det handlar om hur man organiserar ett gemensamt liv och hur man styr samhället. Politiken är nödvändig för att människor ska kunna leva och fungera tillsammans. Politik finns i både diktaturer och demokratier, men det bara i demokratin som man betonar att politiken, det vill säga skötseln av gemensamma frågor, hör till alla medborgare, inte bara till ett fåtal. I en diktatur kretsar det kring hur regenten styr sina undersåtar, i en demokrati handlar det om hur medborgarna styr sig själva.

Politiikka on mukana kirkossakin. Kuten kaupungissa ja yhteiskunnassa, myös kirkossa yhteiset asiat vaativat hoitamista. Tämän kirkolliskokouksen odotetaan paneutuvan kirkon yhteisiin asioihin seuraavan neljän vuoden ajan tiiviisti ja asiantuntevasti. Siltä odotetaan viisaita ja vastuullisia päätöksiä, jotka kantavat pitkälle tulevaisuuteen.

Monet kirkolliskokouksen päätökset vaikuttavat myös kirkon ulkopuolella. Lähes neljän miljoonan jäsenen yhteisöllämme on väistämättä yhteiskunnallista ja sen myötä myös poliittista merkitystä.

Uskonto ja politiikka – yhdessä vai erikseen?

Uskonto ja politiikka sekä niiden välinen suhde herättävät tunteita. Yhtäältä vaaditaan, että uskontoa ja politiikkaa ei sovi sekoittaa keskenään vaan kummankin tulee pysyä visusti omalla alueellaan. Näitä äänenpainoja kuulee paitsi uskonnollisten yhteisöjen omasta piiristä, kun halutaan suojautua vahingollisiksi koetuilta vaikutteilta, myös niiden ulkopuolelta, kun uskonto halutaan rajata pois julkisesta tilasta.

Toisaalta uskonto ja politiikka saatetaan myös sumeilematta yhdistää toisiinsa, jopa niin, että eroa niiden välillä on vaikea hahmottaa. Valtaan pyrkivät ovat tämän tästä pyrkineet käyttämään hyväkseen ihmisten uskonnollisia tunteita ja etsineet näkemystensä tueksi jumalisilta kuulostavia äänenpainoja. Maailmalta

saapuneissa uutiskuvissa olemme nähneet, miten Yhdysvaltain presidentti seisoo Washingtonissa kirkon edessä Raamattu kädessään ja kuinka Turkin presidentti polvistuu perjantairukoukseen museosta moskeijaksi muutetussa Hagia Sofiassa, Istanbulissa. On myös esimerkkejä siitä, miten uskonto määrittelee politiikan suunnan, kuten vaikkapa maissa, joissa uskonnollisilla auktoriteeteilla on viimeinen sana.

Lienee väistämätöntä, että uskonto ja politiikka kulkevat rinnakkain, mieluiten erillisinä mutta yhdessä. Uskonnoissa on kyse paitsi ihmisen suhteesta Jumalaan tai jumaliin myös hänen suhteestaan toisiin ihmisiin. Erityisesti tästä jälkimmäisestä johtuu, että uskonnoilla on sanottavaa siitä, miten ihmisiä koskevia asioita ja yhteiskuntaa hoidetaan. Poliittikkaa puolestaan tehdään jostakin maailmankatsomuksesta käsin, ja uskonnolla voi olla siinä merkittävä rooli.

On erikoista vaatia, että poliittisten päättäjien maailmankatsomus ei voisi rakentua uskonnon varaan tai että uskonnosta kumpuavat arvot eivät voisi olla politiikan perustana siinä missä muistakin maailmankatsomuksista nousevat arvot. Kyse ei siis ole pelkästään uskonnon näkymisestä julkisessa tilassa vaan myös siitä, millaisen maailmankuvan ja arvojen varaan politiikka rakentuu.

Ei puolue vaan kirkko

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on väistämättä poliittinenkin toimija, kun se huolehtii omasta hallinnostaan ja vaikuttaa samalla suomalaisen yhteiskuntaan. Tässä ei ole kerrassaan mitään väärää. Kristittyinä uskomme Jumalaan, joka on luonut maailman ja antanut ihmisille järjen, jonka avulla he voivat järjestää yhteiselämänsä. Kristityn kiinnostus politiikkaa kohtaan on kiinnostusta sitä kohtaan, miten me hoidamme Jumalan luomaa maailmaa ja millaisten rakenteiden varassa otamme toisemme huomioon. Jeesuksen julistama rakkauden kaksoiskäsky *Rakasta Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi* sisältää tässä mielessä hyvin poliittisen määräyksen: tunnista se, mikä on tärkeintä itsellesi ja lähimmäisesellesi, ja toimi sen mukaan.

Kirkon poliittinen luonne ei tee siitä kuitenkaan poliittista puoluetta. Puolueet tukeutuvat kukin omaan yhteiskunnalliseen aatteeseensa, jonka ne uskovat olevan paras vaihtoehto yhteisen elämän ja hallinnon rakentamiseksi. Puolueiden periaateohjelmat ja arvolinjaukset kertovat, millaisia asioita kukin puolue pitää tärkeinä ja toteuttamisen arvoisina. Näissä puolueohjelmissa ja arvoissa on paljon sellaista, joka on sopusoinnussa kristillisen uskon kanssa ja kenties jopa sen piiristä lähtöisin. On siksi luonnollista ja suuri rikkaus, että kirkon jäseniä löytyy kaikkien puolueiden kannattajista. Kristillisen uskon vaikutus yhteiskuntaan kanavoituu merkittävältä osin heidän kauttaan.

Koska kirkko ei ole puolue, sen poliittinen merkitys on toisenlaista. Yksi kirkon tärkeistä tehtävistä on toimia sen hyväksi, että ihmisten luottamus toisiinsa ja yhteiskuntaa palveleviin instituutioihin säilyisi ja vahvistuisi. Näihin instituutioihin kuuluu myös demokraattinen järjestelmä monine puolueineen. Suomessa luottamus instituutioihin on perinteisesti ollut vahvaa. Kuluneina koronapandemian kuukausina se on näkynyt siinä, miten kansalaiset ovat noudattaneet viranomaisten ohjeita. Tämän luottamuksen ylläpitämiseksi on tehtävä kaikki voitava, sillä vain vahvojen instituutioiden varassa selvitään pandemian kaltaisten odottamattomien kriisien yli.

En annan viktig politisk uppgift för kyrkan är att lyfta fram å ena sidan människans begränsningar, å andra sidan hennes ansvar. Arrogans och överdriven självtillit har tråkiga följder och orsakar lidande. När kyrkan talar och arbetar för de svaga, fattiga och förtryckta, påminner den om att de som hamnat utanför är en del av vårt samhälle och att de har samma odelbara människovärde som andra människor. Ansvaret för vår nästa är ansvaret för hela samhället.

Luottamuksen varjeleminen ja ihmisarvon puolustaminen eivät viime kädessä pohjaudu ainoastaan puolueohjelmiin tai yhteiskunnallisiin teorioihin. Ne nousevat Jumalan Sanasta. Siksi kirkon yhteiskunnallinenkin tehtävä perustuu vahvasti kirkon omaan itseymmärrykseen yhteisönä, joka on kutsuttu seuraamaan Kristusta ja toteuttamaan Jumalan tahtoa tässä maailmassa.

Politiikka on ihmisten näköistä

Politiikka on aina ihmisen toimintaa, tehdään sitä kirkossa, kunnassa tai valtiossa. Yhteiskunnasta tulee ihmisten ratkaisujen ja päätösten mukainen. Siksi kaikessa poliittisessa toiminnassa on otettava huomioon inhimillinen tekijä. Parhaitenkaan järjestäytynyt yhteiskunta ei ole koneisto, joka voidaan tarkasti purkaa osiinsa ja jossa syy-seuraussuhteet ovat aina yksiselitteiset ja kirkkaat. Poliitikassa vaikuttavat aina myös inhimilliset tunteet, ajatukset, intohimot, asenteet ja unelmat. Juuri tässä syvän inhimillisyyden maaperässä piilevät niin politiikan viehätys kuin sen työläyskin.

Politiikan inhimillisuus tarkoittaa, että politiikka on monimutkaista. Mitä suurempien kokonaisuuksien järjestämisestä ja hallitsemisesta on kysymys, sitä vaikeampaa asioita on hoitaa yksinkertaisesti. On otettava huomioon monenlaisia näkökulmia ja etsittävä laajaa yhteisymmärrystä. On koetettava ymmärtää erilaisia motiiveja ja ajatuksia. On nähtävä vaivaa riittävän tiedon saamiseksi päätösten pohjaksi. On siedettävä turhautumista ja pettymystä, kun asiat eivät sujukaan niin kuin odotettiin. Tämä kaikki vaatii poliitikantekijöiltä kärsivällisyyttä ja valmiutta viihtyä omalla epämurkuvuusalueella.

Toisaalta politiikan inhimillisyydellä on myös myönteinen puolensa. Yhteisten asioiden hoitaminen ja hallinnointi voivat olla syvästi merkityksellisiä ja tuottaa tyydytystä ja mielihyvää. Luottamuksen saaminen kannustaa hoitamaan poliittista tehtävää huolellisesti ja tavoitteellisesti.

Även om politiken är intressant och spännande, är den inte tänkt att vara ett drama där en del uppträder och andra sitter på läktaren som åskådare. Lika lite är den tänkt att bara vara ett spel, där smarta drag leder till en dominerande ställning. De här dimensionerna ingår också i politiken, men de får inte dölja vad politiken i grund och botten handlar om: att sköta, organisera och hantera gemensamma frågor. Ansvarsfullhet är en av politikens viktigaste dygder.

Hyvät kirkolliskokousedustajat. Valmistaudumme parhaillaan käsittelemään kirkkomme yhteisiä asioita. Joku voisi sanoa, että valmistaudumme tekemään kirkkopoliittikkaa. Kun itse istuin ensimmäistä kertaa tässä salissa tuoreena kirkolliskokousedustajana, kuuntelin tarkkaan silloisen arkkipiispan Jukka Paarman avauspuhetta. Hän kiinnitti huomiota seikkaan, jonka haluan ottaa esille myös nyt.

Kun kirkkolaki puhuu 20. luvun ensimmäisessä pykälässä kirkolliskokouksen kokoonpanosta, se nimittää kirkolliskokouksen jäseniä kirkon edustajiksi. Me emme siis ole täällä oman hengellisen viiteryhmäme tai äänestäjijemme edustajia, emme edes hiippakuntamme edustajia. Olemme kirkon edustajia. Kun keskustelemme ja teemme päätöksiä, on tärkeää, että kirkon edustajina pidämme silmiemme edessä koko kirkon kaikessa laajuudessaan ja monimuotoisuudessaan.

Kirkko on luonteeltaan hengellinen yhteisö. Siksi kirkolliskokous ei ainoastaan keskustele ja päätä esillä olevista asioista. Kirkon politiikkaan kuuluu aina myös yhteinen rukous. Me olemme täällä keskustelemassa ja päättämässä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon asioista kaiken aikaa kysellen, mikä on Jumalan tahto.

Toivotan teille jokaiselle antoisaa kirkolliskokousviikkoa ja Jumalan siunausta edustajantehtävään.